

GALERES CATALANES ENVIADES AL PAPA URBÀ V

En el volum dels ANALECTA de 1930¹ vàrem publicar un nodrit recull de documents referents a les galeres catalanes enviades per Pere III en 1376 al papa Gregori XI per al seu retorn a Roma. Tot recollint aquella documentació ens vingueren a les mans uns capítols diplomàtics referents a altres galeres que, uns pocs anys abans, en 1370, el mateix rei havia ofert al papa Urbà V per al viatge de Roma cap a Avinyó. Per altra banda ja en alguns d'aquells documents publicats² es parlava d'aquestes galeres. Per això, com a complement d'aquell esmentat recull, ens sembla oportú de donar a conèixer els susdits capítols, precedits d'algunes notes històriques amb detalls curiosos sobre l'armament i preparació de l'esquadra de referència.

Sobre el viatge de Gregori XI cap a Roma és, com ja era d'esperar, donada la importància d'aital aconteixement, molt abundosa la literatura històrica, ja contemporània ja moderna. També coneixem amb prou detalls el viatge que Urbà V emprengué cap a la mateixa ciutat eterna en 1367. En canvi, no són gaire abundoses les notícies sobre l'altre viatge que el mateix Sant Pare féu en 1370 de retorn cap a Avinyó. Els autors catalans, com En Capmany i En Bofarull, no en diuen res³.

Com és sabut aquest sant papa, degut al trist estat d'indisciplina dels seus estats pontificis a Itàlia i també per creure que la seva presència era més necessària a França, a darrers d'abril de 1370 decidí tornar a Avinyó i, des de Viterbo, féu

¹ *Analecta Sacra Tarraconensis* 6 (1930) 131-185.

² *Ibidem*, doc. 14, pág. 151.

³ CAPMANY, A. DE, *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*, Madrid, 1792, 4 vol. — BOFARULL, F. DE, *Antigua marina catalana*, Barcelona 1898. Tampoc en parla Zurita en els seus *Anales*, ni J. de Salas en *Marina española de la Edad Media*, 2.^a ed., Madrid 1925-1927, 2 vols.

Item lliuré a'n Domingo Blascho, mestra maior d'axa del senyor rei, una tassa d'argent daurada qui pesa x. unses, la qual per ordinació del cònsol del senyor rey li lliuré lo dia que fo beneyda la galera nova reyal appellada Santa Maria de la Mercè. E cobré'n àpocha feta per en B. Alamany, notari, a xv. dies de juyol, l'any m.ccc.lxx.

Item lliuré a'n Bn. Riba, mestre d'axa, ciutadà de Barcelona, una tassa d'argent daurada qui pesa un march²⁰, la qual... li lliuré lo dia que fo beneyda la demunt dita galera. E cobre'n....

Item lliuré a'n P. Nucher, calafat mestra maior del senyor rey, una tassa d'argent blanca qui pesa un march, la qual li lliuré con la galera fo beneyda...²¹.

Passem, doncs, a especificar les despeses, segons el compte ja citat de l'Huguet de Cardona, intercalant-hi algunes notes tretes de l'inventari i de l'altra documentació abans esmentada. Les quantitats seran aproximades, però no sempre exactes, puix en el compte es donen sovint quantitats globals per a una pila de conceptes heterogenis. Per altra banda, quan es tracta de sumes superiors a 10 lliures, deixem d'anotar els sous o diners de fracció de lliura (1 lliura = 20 sous; 1 sou = 12 diners).

L'administrador Cardona rebé en total 21.922 lliures barceloneses de diverses mans. Del regent de la tresoreria P. Desvall rebia, en dues vegades, 11.769 florins (= 6.472'95 lliures); de Mallorca, 9.433 florins i 3.385 lliures. Procedents de préstecs fets als reis, rebia 1.375 lliures de Bn. Oliver, mercader de Barcelona, i 5.500 del jueu Jafuda Alatzar²².

Les despeses totals foren 22.922 lliures, repartides en aquestes partides principals:

XURMA O MARINERS

La xurma fou contractada per a dos mesos per la paga de 3 lliures per remer, o sia, a 1 sou per dia. Els espatllers a 4 lliu-

²⁰ El marc pesava 8 onces.

²¹ ARP, 2307 inventari del Simó, fol. 35.

²² En paga d'aquestes 5.500 lliures els reis concedien, a 22 agost, al jueu Alatzar 8.000 sous perpetuats dels 12.000 que devia pagar cada any l'aljama de València. (Reg. 1579, fol. 114 v.). Abans a 4 juliol, havien volgut que els cobrés de la quantitat que rebien de Morella, però els jurats d'aquesta ciutat s'hi oposaren mostrant els seus privilegis (Ibidem, fol. 69 v.). Sobre aquest jueu, vegeu: F. BAER, *Dic Juden in christlichen Spanien*, Berlin 1920, pàgines 442-443.

de dues galeres que havien d'estar llestes per tot el mes de juliol⁸, i ja li enviava, per mitjà de Vicens Ballester, 500 florins, dels quals 300 havien de servir per a *parar taula*⁹ i els altres per a provisió de bescuit. Per disposicions semblants, pocs dies després, el rei mana que s'armin dues galeres més a Mallorca, una a Tarragona i altra a Sant Feliu de Guíxols¹⁰. Les quatre restants, fins a deu, es prepararien a Barcelona.

L'armament de les galeres en menys de dos mesos no era pas cosa fàcil en aquell temps. La més grossa de les dificultats era la de reunir els homes necessaris que, per un petit sou, hi volguessin pujar, especialment per a remers. Com veurem, calia reunir de 2.000 a 2.500 homes, dels quals les tres quartes parts, o més, serien remers. En aquest, com en semblants casos, el rei donà guiatge als criminals, exceptuats els de crims més greus, que hi volguessin pujar¹¹. Però, veient que amb això no n'hi havia prou, recomanava a les autoritats de les diverses ciutats on s'armaven les galeres que procedissin per via extraordinària, és a dir, que es valguessin de la força. Així dona facultat al camarlenc de la reina En Ramon Berenguer de Montoliu, encarregat de la galera de Tarragona, que: "puga forçar per capció de persones, ocupació de vendició de béns o en altres maneres a Bernat Rubió i F. Coll i a tots els acordats ab ells per anar a Sardènyia que vagin ab la galera de Sant Joan Evangelista (la que armava en Montoliu) i que els absolgue del sagrament que havien fet d'anar a Sardènyia". Endemés, ordena als susdits Rubió i Coll

⁸ ACA, Reg. 1404, fol. 87 v.

⁹ Ibidem fol. 88. Sobre el "parar taula" diu CAPMANY (*Memorias*, volum 3, p. 54): "Para enganchar la marinería en las esquadras reales de Aragón prevenía una ordenanza del rey D. Pedro, hecha en 1359, hubiese alistadores que ponían en el puerto del armamento mesas públicas de alistamientos, llamadas *taulas de acordar*: en estas se adelantaba señal o paga al que daba su nombre para sentar plaza; y éste juraba, al engancharse, servir bien y lealmente al Rey en la esquadra, obedecer al General de ella, y embarcar las armas que le tocaba embarcar. Los alistados debían dar fiadores de la señal o paga que se les anticipaba." En l'ARP, 2345 plec, tenim un registre d'allistaments, segurament de l'any 1366, amb una nota per a cada individu com aquesta: "Steve Castello, de Barna., qui posa a casa de'n Ferrando Solà, al carrer migà de Sant Pere, fid. (fiador) Bn. Tapioles de Caller, pren a raó de 8 florins lo mes, jura e donam-li de senyal, i lliura 2 sous."

¹⁰ ACA, Reg. 1404, fol. 89.92.94.

¹¹ Ibidem, fol. 89-91. Ho diu als veguers i a l'arquebisbe de Tarragona.

que presentin els llibres en els quals consten els noms dels que devien anar amb ells a Sardènia¹².

Hom volgué també que pugessin per força a les galeres alguns homes de Quart. Aquests refusaren de fer-ho, alegant que no hi estaven obligats encara que es tractés de galeres del papa, puix eren súbdits de l'abat de Poblet. Molts s'escaparen i fugiren del lloc¹³.

A darrera hora encara no estaven completes les llistes dels remers de cada galera, puix en el compte del clavari Çacosta s'hi parla d'haver estat presos per força alguns remers a Barcelona i a Cadaqués. Encara al port de Marsella se'n llogaren alguns per a completar els equips¹⁴.

El Reg. 1404 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (=ACA) i els llibres 2305 i 2307 del fons de "Mestre racional" de l'Arxiu del Reial Patrimoni (=ARP) ens permeten formar una idea d'aquesta petita esquadra, del seu armament o aprovisionament i de les despeses que ocasionà. Una sèrie de documents del dit Reg. 1404, augmentada per alguns documents escadussers d'altres registres, ens ofereixen part de la correspondència adreçada pel rei i la reina als encarregats de l'armament. En el llibre 2305 del ARP hi ha el compte complet i bastant detallat de les despeses fetes, segons les pagues que féu l'administrador Huguet de Cardona. En el 2307, fasc. 1, mancat de molts fulls, hi ha l'inventari dels objectes lliurats per Berenguer Simó per a fornir les galeres, inventari naturalment incomplet per l'esmentada manca de fulls. Per fi, en el mateix llibre 2307, fasc. 3, hi ha els comptes de les despeses fetes durant el viatge, anotades pel clavari Tomàs Çacosta; en primer lloc, de les despeses fetes per a cada una de les galeres, malauradament també incompleta aquesta part per manca de fulls, i en segon lloc, les menudes despeses, en aquesta part completes, fetes en comú per a totes les deu galeres.

Seria potser força interessant de publicar íntegres els sus-

¹² Ibidem, fol. 101. Lletres del 13 de juliol. Als de València diu també que "busquin bona gent per via extraordinària". Ibidem, fol. 96.

¹³ ACA, Reg. 753, fol. 96. Això posteriorment, a 3 de novembre, donà lloc a un plet, puix Jaume de Celma que volgué contra dret, que els homes de Quart pugessin a les galeres, no podent obtenir-ho, pretenia fer-los pagar, per extorsió, algunes quantitats que havia hagut de donar a altres remers.

¹⁴ ARP, 2307, 3.

dits comptes i inventari, però no creiem que sigui aquest el lloc més indicat. Ens acontentarem de donar el resum d'aquesta documentació i transcriurem només alguns fragments curiosos.

De les deu galeres, com havem dit, dues foren armades a Mallorca. Eren les de nom "Santa Eulàlia" i "Sant Víctor", que hi foren trameses des de Barcelona¹⁵. Foren encarregats de l'armament mossèn Olfo [Adolf] de Proxida, qui fou després el capità general de tota l'armada, i el vice-almirall de Mallorca Tomàs Desbach, capità o patró d'una d'aquestes galeres,

A València foren equipades la galera grossa "Santa Maria" i la sotil "Santa Coloma", trameses també des de Barcelona¹⁶. Se n'encarregaren el vice-almirall Berenguer de Ripoll i En P. Broll, capitans d'aquestes durant el viatge.

A Tarragona i Tortosa era armada la galera reial "Sant Joan Èvangelista" per En Ramon Berenguer de Montoliu, camarlenc de la reina¹⁷, i a Sant Feliu de Guíxols la de nom "Santa Marta", patronejada per En Nicolau Pujada¹⁸.

Per fi a Barcelona s'armaren les quatre restants, la "Sant Antoni", llogada a Bn. Marquet, qui la menà en el viatge, i les "Sant Rafel", "Sant Gabriel" i "Santa Maria de la Mercè", capitanejades, segons sembla, per En Francesc d'Averçó, vice-almirall de Catalunya, En B. Morell i B. Maresa. Seguí també l'expedició una barca armadissa patronejada per N'Antic de Casanoves¹⁹.

La galera "Santa Maria de la Mercè" era tot just acabada de construir, havia estat solemnement beneïda al mes de juliol. Amb aital motiu, es feia un bell present a dos mestres d'aixa i al mestre calafat que deuriem dirigir l'obra, segons consta en aquestes notes que transcrivim de l'inventari:

¹⁵ ACA, Reg. 1404, fol. 88 v, 93, 98. — ARP, 2305, compte del Cardona. La reina encomanava l'armament a Olfo de Proxida, ACA, Reg. 1779, foli 49 v.

¹⁶ ACA, Reg. 1404, fol. 88 i en el compte de Cardona.

¹⁷ Ibidem, fol. 95.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Els noms d'aquestes galeres i dels capitans són presos de referències incompletes a ells, que surten sovint en la documentació esmentada. Es parla, per exemple, d'una galera grossa de nom "Santa Maria", enviada de València. Però surt altra galera distinta de nom "Santa Maria", que no sabem si és la "Santa Maria de la Mercè", que acabava d'ésser construïda a Barcelona, ja que en algun lloc sembla es distingeix de la galera nova.

Item lliuré a'n Domingo Blascho, mestra maior d'axa del senyor rei, una tassa d'argent daurada qui pesa x. unses, la qual per ordinació del cònsol del senyor rey li liuré lo dia que fo beneyda la galera nova reyal appellada Santa Maria de la Mercè. E cobré'n àpocha feta per en B. Alamany, notari, a xv. dies de juyol, l'any m.ccc.lxx.

Item liuré a'n Bn. Riba, mestre d'axa, ciutadà de Barcelona, una tassa d'argent daurada qui pesa un march²⁰, la qual... li liuré lo dia que fo beneyda la demunt dita galera. E cobre'n....

Item liuré a'n P. Nucher, calafat mestra maior del senyor rey, una tassa d'argent blanca qui pesa un march, la qual li liuré con la galera fo beneyda...²¹.

Passem, doncs, a especificar les despeses, segons el compte ja citat de l'Huguet de Cardona, intercalant-hi algunes notes tretes de l'inventari i de l'altra documentació abans esmentada. Les quantitats seran aproximades, però no sempre exactes, puix en el compte es donen sovint quantitats globals per a una pila de conceptes heterogenis. Per altra banda, quan es tracta de sumes superiors a 10 lliures, deixem d'anotar els sous o diners de fracció de lliura (1 lliura = 20 sous; 1 sou = 12 diners).

L'administrador Cardona rebé en total 21.922 lliures barceloneses de diverses mans. Del regent de la tresoreria P. Desvall rebia, en dues vegades, 11.769 florins (= 6.472'95 lliures); de Mallorca, 9.433 florins i 3.385 lliures. Procedents de préstecs fets als reis, rebia 1.375 lliures de Bn. Oliver, mercader de Barcelona, i 5.500 del jueu Jafuda Alatzar²².

Les despeses totals foren 22.922 lliures, repartides en aquestes partides principals:

XURMA O MARINERS

La xurma fou contractada per a dos mesos per la paga de 3 lliures per remer, o sia, a 1 sou per dia. Els espatllers a 4 lliu-

²⁰ El marc pesava 8 onces.

²¹ ARP, 2307 inventari del Simó, fol. 35.

²² En paga d'aquestes 5.500 lliures els reis concedien, a 22 agost, al jueu Alatzar 8.000 sous perpetuals dels 12.000 que devia pagar cada any l'aljama de València. (Reg. 1579, fol. 114 v.). Abans a 4 juliol, havien volgut que els cobrés de la quantitat que rebien de Morella, però els jurats d'aquesta ciutat s'hi oposaren mostrant els seus privilegis (Ibidem, fol. 69 v.). Sobre aquest jueu, vegeu: F. BAER, *Die Juden in christlichen Spanien*, Berlin 1929, pàgines 442-443.

res; els aliers a 5 lliures i 13 sous²³. La quantitat total pagada a aquesta gent pujà de 7.000 a 7.500 lliures.

Si bé no sabem el nombre de persones que anava en tota l'esquadra, podem, no obstant, deduir-lo més o menys recordant que tres de les seves galeres, les "Santa Eulàlia", "Santa Coloma" i "Sant Antoni", serien segurament les del mateix nom que anaren en l'armada de Bernat de Cabrera de 1354 aplegada contra Castella i de la qual tenim una descripció en el Reg. 1541 de l'ACA. Llavors anaven en les esmentades galeres 180, 174 i 120 remers respectivament. A més, cada galera portava ordinàriament capità o patró, còmit, sotacòmic, escrivà, calafat, mestre d'aixa, mestre remolar, trompeta, barber i altres persones. Com a gent d'armes anirien també en la nostra armada de 30 a 40 ballesters per galera. Sabem que hi anava també el notari N'Andreu Balaguer, alguns músics i els ambaixadors. És a dir, que en conjunt hi anirien de 2.000 a 2.500 persones²⁴.

MESTRES D'AIXA, CALAFATS I ALTRES LABORANTS

Les despeses es refereixen principalment a les galeres reparades a Barcelona. És, però, segur que, almenys en part, foren reparades al port d'aquesta ciutat les quatre enviades a Mallorca i València. El rei demanà, per als treballs de l'armament a Barcelona, 20 bons calafats de Mallorca i altres 15 de Tortosa.

En partides de diverses dates dintre el trimestre d'estiu trobem en el compte del Cardona 1.179 lliures per a pagar els jornals de mestres d'aixa, calafats, remolars, boters, serradors i altres laborants²⁵. Per a ferrers i claus hi ha una partida de 110 lliures i part d'una altra de 150.

²³ ACA, Reg. 1404, fol. 88. — ARP, 2307, compte del Çacosta. En el llibre 2345, plec 1 del mateix ARP hi ha les pagues de quasi tots els membres d'una esquadra, de l'any 1366, que foren contractats per quatre mesos. Són aquestes: Còmit, 32 lliures; sotacòmit, 15; notxer, 11; ballester, 9; proer, 9; alier, 8 ll. 10 sous; espatller 7 ll. 10 sous; cruiller 7 lliures; remer 5 ll. 10 sous.

²⁴ Capmany, diu que, per terme mig, anava en cada galera grossa una tripulació de 240 persones. En les galeres sotils una sexta part menys, vol. 3, p. 52.

²⁵ En el llibre 2345, plec 2 del ARP hi ha un detallat compte de la paga de jornals a mestres d'aixa, fusters, ferrers, etc., pel treball d'algunes setmanes en la construcció d'una galera nova. És certament dels

FORNIMENTS DIVERSOS

Partides amb barreja d'objectes que seria llarg de detallar són aquestes:

600	lliures	per a àncores, rossons, pega, sèu, estopa, banderes, penons i tendals.
100	lliures	per a arbres, antenes, timons.
150	"	per a claus, fusta, estopa, pega.
55	"	per a fusta.
27	"	per a sèu per espalmar.
308	"	per a cotó, veles, fustes.
600	"	per exàrcies i veles.
265	"	per a cànem.

ARMES

En diverses partides tenim, en conjunt, 1.775 lliures, destinades a la paga de capellines, cuirasses, dards, llances, pavesos, viratons, etc. Una altra partida de 1.600 lliures pagada a genovesos podria també ésser a causa de la compra d'armes.

En la galera "Santa Marta", segons l'inventari, foren carregades, entre altres, aquestes armes:

41	capellines	noves genoveses.
62	pavesos	nous de compra ²⁶ .
28	pavesos	nous.
6000	viratons	en 12 caixes.
2	ronçoles	noves.

PANÀTICA

La provisió de bescuit per a tot el viatge donà no poca feina. El veguer i batlle de Girona rebien, a 17 de juny, ordre de

temps de la nostra armada, puix hi entren alguns dels mateixos personatges. Així diu:

A Domingo Blascho, mestre d'axa, per sos jornals de 5 jorns a 5 sous per jorn, 25 sous.

Item a ell mateix per pa e beure de 5 jorns a raó de 5 diners per jorn, 2 sous i diner.

Item a Bn. Riba per sos jornals... a raó de 3 sous per jorn, 15 sous.

Item a ell mateix per pa e beure 2 sous.

El primer mestre d'aixa cobrava 5 sous per dia; altres, 3; altres, 2 sous. Els fadrins cobraven 18 diners i 12 diners per dia. Els fusters 2 sous 4 diners, o 2 sous, per dia. Els mestres remolars 3 o 2 i mig per jorn. Per pa i beure tots cobraven, a més, 5 diners.

²⁶ Les capellines i els pavesos (escuts) es pagaven a 15 sous per unitat.

deixar portar a Sant Feliu de Guíxols el forment necessari per al bescuit²⁷. A Mallorca havien estat encomanats 1.000 quintars de bescuit i, com al 9 d'agost encara no estaven llestos, el rei, tot queixant-se'n, disposava que es prengués el bescuit ja fet que es trobés en altres vaixells i que més tard els fos retornat del que es faria²⁸. En total es varen carregar uns 5.500 quintars de bescuit.

El bescuit ordinari, o bru, fou pagat a 20 sous el quintar a Barcelona i a 19 sous, el de Mallorca. Es pastaren també 20 quintars de bescuit blanc o especial, pagat a 32 sous el quintar.

El bescuit bru anava en sacs, el bescuit blanc en sàrries. Per a servir-lo trobem que a una de les galeres havien estat donades "2 coffes grans de donar pa" i "4 coffes mijanes".

Anotem algunes petites despeses d'embalatges, carregament i transport del bescuit:

Item per 6 sàrries en que foren meses 6 quintars de bescuit blanc, tramesos per barcha a Cadaquès, a rahó de 1 sol. 4 diners per sàrria, 8 sous. — Item costaren de cusir les dites sàrries, a rahó de 1 diner obl., 2 sol.

Item que costa estibar, pesar, portar a mar 20 quintars de bescuyt blanc, a rahó de 6 diners per quintar, 10 sol. — Item que foren dats a un barquer lo qual mes les sàrries en la barcha..., 6 diners.

Item costaren 8 cabaces les quals serviren a descarregar e pesar lo dit bescuyt, lo qual vench de Mallorca, a rahó de 6 diners per cabaça, 4 sol. 6 diners.

Item costaren jonchs per cusir les dites sàrries en que's reculien lo dit bescuyt, axí en terra com en mar. 5 sol.

Item foren dats a diversos bastays per mudar saques en diversos forns on reculien bescuyt, 2 sol. — Item que foren dats a diverses barques de les galees a tornar aquelles en terra, 2 sol. — Item costaren d'adobar les dites saques entre mans e fil, 3 sous 8 diners.

Item una corda la qual serví per pasar (pesar) lo dit bescuyt, 10 diners.

Per 40 saques per recullir bescuyt, a rahó de 3 sol. 10 diners per saque, 7 lliures 14 sous 4 diners. — A Simó Perafita per altres 40 saques, a rahó de 4 sous, 8 lliures.

A G. Almugave e sos companjons bastays per por: de 1705

²⁷ ACA, Reg. 1404, fol. 92. Carta de l'11 de juny.

²⁸ Ibidem, fol. 106.

quintars de bescuyt bru, e per enseuar aquell e portar a mar, a rahó de 3 diners per quintar, 31 lliures.

A'n Bn. de Campdargila, patró de leny, per 190 quintars de bescuyt e 30 lliures que ha portat a rahó de 12 diners per quintar, ço és, de la ciutat de Mallorches a Barna., 9 lliures 10 sol.

Item a T. Steva, patró de barcha de Sent Feliu, per 100 quintars de bescuyt que ha portat a la dita rahó, 5 lliures.

BANDERES, TENDES, TABALS, CORNAMUSA

Segons Capmany al temps de Pere III "cada galera gruesa llevaba tres banderas, una larga y dos quadras: pero la capitana levaba además otras tres banderas iguales con las armas del almirante o Capitán General; prerrogativa muy señalada de estos dos officios en la marina antigua". En el nostre inventari (recordem que en general només parla dels objectes nous) veiem que una de les galeres rebé:

- I bandera larga reyal d'estamenya.
- I bandera d'estamenya a senyal de cart.
- 2 panons reyal de quart nous.
- I panó nou de quart a senyal de cart.

La galera "Santa Maria" rebia:

- I bandera a senyal de mossèn Olfo (l'almirall).
- I bandera larga reyal.
- 2 panons de quart a senyal de la senyora reyna.

La galera "Santa Coloma" portaria:

- I bandera larga nova d'estamenya a senyal de mossèn N'Olfo.
- I bandera larga nova d'estamenya a senyal de Ripoll (el visalmirall de València).
- I panó de quart nou reyal.
- I panó de quart a senyal de pol.

També consta que portaven la bandera llarga a senyal de mossèn Olfo les galeres "Sant Gabriel" i "Sant Antoni", i és clar que la portarien totes les altres.

A la galera "Santa Maria" fou lliurada:

- I tenda de drap vermell, fornida de portes e folrada de drap blau, ab i senyal de poll a cada part.

Entre els instruments de música portava la galera "Santa Eulàlia" dos timbals i una cornamusa:

Item lliuré a'n G Renau, tabaler, 2 cubertes de tabals de drap vermell ab cayrons reysals.

I cuberta de cornamusa de drap vermell.

En els comptes del Cardona hi ha una partida de 118 lliures "que restaren a pagar a Ramon Granell e a'n Berenguer Gombau, ciutadans de Barna., per banderes, 6 tendals, panons de quarter, panons de quarter, panons de trast e altres coses". També part d'altra partida de 600 lliures anava destinada a banderes, penons i tendals. Altra partida de 68 lliures a'n Armengoll Corredor, de Barna, "per 11 draps obs de 4 tendals de les galeres"²⁹. El rei, el 6 de juliol, escrivia a València "nos farem aci dar tenda a la nostra galera appellada Santa Coloma, que és sotil, e penons de trompeta car penons de juglar no és acostumat de dar a galea sotill".

LLIBRES DE COMPTES, ESCRIPTURES

Per les partides fins ara transcrits ja es pot veure com es portaven especificats en els més petits detalls els comptes de l'expedició. No hi podien, doncs, mancar les dels llibres per als tals comptes. Així trobem:

²⁹ En el llibre 2346, plec 10, de l'ARP hi ha els comptes detallats de les banderes i penons per a una esquadra. Els comptes foren presentats per Bn. Gombau i B. Granell a Huguet de Cardona, escrivà de la tresoreria reial, les mateixes persones, doncs, del nostre compte. Sembla però que es tracta de l'esquadra de 1364 del vescomte de Cardona.

Foren lliurades 77 banderes d'estamenya (a senyal reyal, de *calra*, de vice-almirall) a raó de 8 canes de Barcelona per bandera. També 92 penons d'estamenya a raó de 4 canes i 2 pams per penó, i 1 estendard de 60 canes. En total 1142 canes d'estamenya. Endemés hi havia 3 banderes i 4 penons de cendat i alguns tendals i cobertes.

P. de Thous havia entregat 12 penons de trompes e de trompeta e de cornamusa, d'ells 4 ab senyal de *cort*, 4 ab senyal de *cabra* i 4 ab senyal dels capitans e del visalmirall. També 3 banderes. Per a fer els senyals, es gastà seda que costava 7 sous l'unça:

Item costa la seda a cusir los panons ab senyal de *cort*, 2 onces, [de seda], 14 sous.

Item costa la seda a cusir los panons ab senyal de *cabra*, 1 onça 3 quarts, 12 sous 9 drs.

Item costa la seda.. ab senyal de visalmirall qui foren 3 quarts, 5 sous 3 drs.

Item costa la seda en la bandera del vezcomte de Cardona a obs de cusir 1 onça e 1 quart, 8 sous 9 drs.

Item per la colga de la dita bandera, ço es lo drap, 2 sous.

A Mahir,³⁰ jueu de Barna.: Per 1 libre comú de la forma major ab cubertes de pergami en que ha dos mans de paper e ab fahedures d'aquell, 12 sous barc. — Item per 2 llibres verts de dates en que ha dos mans de paper e ab fahedures, 16 sous. — Item per 1 libre ab cubertes de pergami en lo qual registrant los alberans en Francesch Bisbal et en aquell entraren 2 mans de paper e ab fahedures de dit libre, 5 sol. — Item 6 mans de paper a rahó de 1 sol. 6 diners per ma, fa 8 sous.

Per 27 àpoches de bescuyt que'n F. Vilardell ha liurat, 1 lliura 7 sous. — Item per 2 àpoches, 2 sous. — Item per 1 àpocha, 1 sou.

Al notari G. Muntmany per alguns encartaments pels diners que Joan Janer prestà al senyor rei per les galeres, 2 lliures 15 sous.

CORREUS

Poden tenir cert interès per a conèixer l'organització o l'actuació dels correus al segle XIV aquestes dades:

A'n B. Cirer, hoste de correus de la ciutat de Barcelona, ab alberà de la senyora reyna, scrit en Barna. a 21 dies d'agost de 1370 les quantitats contengudes les quals ha pagades als correus deiús scrits qui són stats tramesos per affers de les dites galeres, segons es segueix:

Primerament que dóna a'n Matheuet, correu, per un viatge que féu de Barna. a València en 4 dies, 4 lliures 8 sous. (La mateixa quantitat a G. Bronquets i a Llorenç d'Agramunt per altres viatges iguals.)

Item a'n Llorenç d'Agramunt per un viatge que féu de Barna. a Sent Feliu de Guíxols e a Colliure, 2 lliures 4 sous. — Item a B. Dez Pon per un viatge de Barna. a València per ses jornades, e estech 13 dies entre anar e venir e aportar resposta, que, a rahó de 3 sol. 6 diners cascun dia, fan 2 lliures 5 sous 6 diners. — Item a'n P. López per un viatge que féu de Barna. a Colliure en un dia e mig, 3 lliures 6 sous. — Item per un viatge que féu de Barna. a Blanes e a Sent Feliu de Guíxols en un jorn, hora per hora, 1 lliura 2 sous. — Item a'n Lop per un viatge de Barna. a Tarragona en 1 dia, hora per hora, 1 lliura 2 sous.

³⁰ Entre els molts jueus de nom Mahir que cita Baer a *Die Juden in christlichen Spanien*, no hem sabut identificar aquest.

Item a'n Johan Scuder per un viatge de Barna. a València en 3 dies, 2 lliures, e tornat en altres tres dies.

A Berenguer Cirer, hoste de correus, per correu a València en 3 jorns a Jafuda Alatzar, e tornà en 5 jorns, 6 lliures.

Item a Jacme Xebron, correu de Nisa, qui fo tramés per lo noble capità al sant para, 12 florins. E asó'm menà lo senyor Capità que'ls li pagués encontinent a ii. de setembre al port d'Olius (del compte de Çacosta).

A Pascual Dez Puig, porter de la reina, per anar a Mollera axí en una cavalcadura e moço pel fet de les galeres, 4 lliures 15 sous 4 diners.— A Vicens Ballester per portar moneda a València (hi portava 500 lliures), 3 lliures.— A Johan Codonyà per portar moneda a Tarragona a R. B. de Montoliu, 5 lliures.

CANVIS, INTERESSOS

Si bé algunes quantitats de diner foren enviades per mitjà de missatgers o correus, altres ho foren per via de canvi. Així foren remeses a Mallorca al juny 275 lliures barceloneses.

Potser és més interessant anotar el tant per cent d'interès de les quantitats que el rei prengué en préstecs. Mentre que per a préstecs a curt terme es pagà un interès de 2'50 % al mes (6 diners per lliura), tractant-se de sumes importants a llarg terme l'interès no passava gaire del 7 % anual. Pels 110.000 sous (5.500 lliures) que el jueu Jafuda Alatzar, segons havem dit (vegeu nota 22) prestava al rei, aquest li concedia 8.000 sous perpetuaus.

Primerament 7 lliures 4 sous los quals se són desevensades en aquell cambi que feren açi los honrats Bng. de Reelat e en P. de Marguens ab en C. Galí, mercader de Barna. d'aquells 228 reysals d'or de Mallorches que feren complir en la ciutat de Mallorches a'n Bn. Bellloch, comissari per lo senyor rey.

Item en Johan de Perpenyà per lo present cambi que percasa et per altre cambi que féu de 500 florins a'n Anthoni de Canelles, 6 sol. Et que's perderen en alguns florins que reebí comptans de'n Bn. Oliver, 1 florí que és 11 sol.

Per diversos mogubells a rahó de 6 diners per lliura lo mes, 266 lliures 5 sous.

Lloguer a tres mesos de la galera Sant Antoni a B. Marquet, 247 lliures.

Per fi Huguet de Cardona pagà 1.650 lliures degudes a genovesos (segurament per preu d'armes), 27 lliures per a un dels missatgers enviats al Sant Pare i 207 lliures al clavari Çacosta per a despeses durant el viatge.

DESPESES DURANT EL VIATGE

Com ja havem notat, en el llibre 2.307 plec 3 de l'ARP hi ha el compte de les pagues fetes pel clavari Çacosta durant el viatge de les galeres. El total fou de 207 lliures, la mateixa quantitat que el clavari havia rebut de l'Huguet de Cardona. En primer lloc hi ha les despeses particulars de cada una de les galeres. Bona part són pagues a galiots que a darrera hora foren presos i embarcats per força a Barcelona i a Cadaqués per a completar el nombre necessari a cada galera. Després segueix una relació completa de les menudes despeses comunes a tota l'esquadra, de la qual transcrivim alguns fragments:

Missions comunes e despeses fetes per menut per mi Tomàs Ça Costa, clavari de la benaventurada armada de 10 galees de que és capità lo molt noble N'Olfo de Proxida per lo molt alt monsenyor lo rey d'Aragó:

Primerament costà un libre en Barna. lo die que partim en que és continuat lo dit comte, 7 sous.

Item costaren barques a Barna. a barcajar mi, com feya aspatxar e carregar lo bescuyt, entre 4 dies, per diverses partides, 8 sous. — Item costà una barca qui'm[portà] en les galeas per regonéixer quant pa havien entre totes levat, e asó per manament del senyor rey, lo dia que partim, 1 sou. Item costaren dissapte (a Cadaqués) 3 leuts qui bercajaren lo senyor capità e l'algutzir e mi per fer espagar les galeas e axó tot lo dia, 3 sous 10 diners. — Item dicmenge costaren 3 leuts qui bercajaren lo senyor capità e mi e l'algutzir per fer espagar les obres de les dites galees qui espalmaren, 3 sous 3 diners. — Item costà la barcha qui levà dues bercades d'aygua a mossén en Bng. de Ripoll mentre costajava la sua galea e l'adobava en lo dit loch de Cadaqués, e açó per tal com la xurma no-y podia anar sens peril de fugir, 1 sou 8 diners.

Item costaren los bastays que portaren e reculliren e en-sacaren 26 quintars de bescuyt en la galera de'n Bn. Meresa al loch de Sent Feliu, 1 sou 6 dins. Item pagué en Johan Carbonell del loch de Cadaqués qui mes 50 barrils d'aygua a la galea de'n Merquet per peril de no fugir los galiots, 1 sou 6 diners.

Item costà mig quintar de seu... per fer compliment a la galea del capità a qui falia, com espalmà, ab 12 diners que costà de picar, 26 sous. — Item pagué a'n Johan de Cabra, scrivà de la galea de'n Merquet, per 1 gerra d'oli que compré a Massela ops de les lances de la galea, qui costà 8 sous 8 diners.

Item pagué al cònsol de Massela 10 florins d'or de Florensa de manament de mossén lo capità, e asó per tal com és dret del dit cònsol que per cascuna galea qui entra al port de Massela ell n'a un florí de Florensa per consolatge, e asó fo a xxv. del mes de setembre en l'any m. ccc. lxx., qu'és a rahó de 15 sol. florí, munta 150 sol.

El viatge de les galeres

Com ja havem dit, el rei Pere l'II de juny començava a donar disposicions per a l'armament de les deu galeres. Pocs dies abans, sens dubte, hauria rebut la demanda de part dels ambaixadors del papa Urbà V. Les galeres devien estar llestes per tot el mes de juliol perquè a primers de setembre ja fossin al port de Corneto a disposició del pontífex.

Si bé el rei havia ja escrit al papa que podia comptar amb seguretat amb les galeres demanades, aquest tornaria a pregar que no li manquessin per la data fixada. Per això el monarca, el 9 de juliol, escriu de nou a Urbà V, repetint-li que compliria sense falla amb la seva oferta, que les galeres estarien al seu servei al temps designat ⁸¹.

⁸¹ Sanctissime pater: licet iam beatitudini vestre scripsimus manu nostra quod illas decem galeas per nuncios vestros a nobis petitas eidem Sanctitati certo tempore transmitteremus, tamen, ut credat e firmo eadem Sanctitas quod hec per nos, ut sibi reseratum fuit, per efectum operis complebuntur, iterum Beatitudini vestre notum facimus per presentes quod dictas decem galeas, ut convenit, armatas tempore designato ad vestri servicium infallibiliter habebitis, Domino concedente. Almam personam vestram conservare dignetur Altissimus... Barchne. nona die iulij m.ccc. septuagesimo. — ACA, Reg. 1230, fol. iv.

Certament que al rei no li sobraria pas temps per a poder complir amb la paraula donada. Al darrer de juliol encara no hi havia a Barcelona cap de les galeres de València, Mallorca i Tarragona, i per això el rei, per a donar pressa als uns i als altres, no té inconvenient d'escriure'ls tot mancant a la veritat. En efecte, a 29 d'aquest mes diu als de València que ja estan al port de Barcelona les galeres de Mallorca i Tarragona; però al mateix dia escriu als de Mallorca una carta semblant i a aquests els fa present que ja són al port de la capital les galeres de València³². Per altra part el primer d'agost tramet N'Averçó amb una de les galeres armades a Barcelona per a recollir la de Tarragona i les de València, segurament amb l'ordre de que les prenguéss tal com estessin, que ja acabarien de proveir-les a Barcelona³³. Sabem també que encara el 9 d'agost, el rei escrivia als de Mallorca que sortissin amb les galeres sense esperar que estés llest tot el bescuit que allí es feia³⁴.

Per fi, a mig agost estarien ja reunides a Barcelona totes les galeres, exceptuada potser la de Sant Feliu de Guíxols.

El clavari Tomàs Çacosta ens diu que sortiren d'ací el dia 19³⁵. En realitat no devien sortir fins el dia 20, puix el mateix Çacosta anota que aquest dia rebia de "l'onrat Huguet Cardona a la lecuna³⁶ prop Barcelona 377 florins 9 sous. Et aço fo dimarts a 20 dies agost l'any 1370".

L'esquadra, que potser passà per Sant Feliu de Guíxols per recollir la galera "Santa Coloma", ja era a Cadaqués el dia 23. Aquí, com veiem pels comptes del Çacosta, es recolliren alguns remers (presos per força) i es feren algunes provisions d'aigua, séu, etc. Sortiren el dia 25, diumenge, i, entrant potser també a Colliure, es trobaven al 2 de setembre al port d'Olius (*Dolius*, en el text) que ens és desconegut³⁷. Podríem pensar que aquest port es trobaria prop de Niça, puix des d'ell fou enviat al papa "Jaume Xebron, correu de Niça", segurament per a comunicar-li que arribarien aviat a Corneto, on el pontífex de-

³² ACA, Reg. 1404, fol. 103.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Vide supra, pàg. 9.

³⁵ En començar el compte sovint esmentat, ARP, 2307,3.

³⁶ "la lecuna" segurament el port de Barcelona.

³⁷ Olius, podríem pensar en Ollioules, entre Toulon i Niça, però no és conegut com a port i per altra part ens sembla massa lluny de Corneto.

via embarcar. Aquest s'embarcà efectivament el dia 5 de setembre en aquest port ³⁸.

L'esquadra papal formada per unes 34 naus féu el viatge evitant de tocar ports italians i, si bé entrà en el de Gènova, no baixà pas a terra i arribà al port de Marsella el dia 16 de setembre ³⁹. Durant el viatge, almenys en part, el papa pujaria personalment a la galera catalana "Santa Maria" ⁴⁰, cosa que reberia com un gran honor el rei Pere ⁴¹.

El papa entrà vuit dies després a Avinyó ⁴². Les deu galeres catalanes restaren a Marsella fins al dia 25, segons veiem en els comptes del clavari Çacosta. Després, bona part d'elles anaren a Sardenya i Sicília, on les trobem durant el mes d'octubre.

L'ambaixada

El rei enviava, com ambaixadors amb l'esquadra, el noble Berenguer Carroç, comte de Quirra, i mossèn Ramon Peguera, majordom de la reina. Aquesta en nom del seu espòs i seu donava a aquest ambaixador 15 cartes de recomanació per als cardenals de la cúria ⁴³.

³⁸ CHAILLAN, p. 202.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Això sembla desprendre's de què en els capítols (vegeu apènd., pàgina 20) es diu que el rei ha fet una galera nova per a que hi pugí el papa, i anys més tard, el 1376, es parla d'aquesta galera com la del papa Urbà (*Anal. Sac. Tarrac.* 6, 1930, p. 150) i també del que es diu en la nota 41, que segueix.

⁴¹ ACA, Reg. 1227, fol. 117. Pere III feia donar gràcies al papa perquè aquest no s'havia volgut servir d'algunes galeres de Gènova: "Quant és al fet de les galeres de P. de Grimeran i altres de Jénova que'l Pare Sant ha desusat, fets-li'n gràcies moltes de part nostra, dient-li que açó és cosa que torna a nos en profit o en be." Carta al seu ambaixador a Avinyó, del 26 octubre.

⁴² CHAILLAN, l. c.

⁴³ Les cartes eren d'aquesta forma: "Reverende pater: Serenissimus dominus rex, vir et dominus noster carissimus, et nos pro quibusdam negotiis dicti domini regis et nostris apud sanctissimum dominum papam et vos ac alios dominos cardinales, amicos nostros, e vestigio destinamus nobilem et dilectos Berengarium Carroci, comitem Quirre, et Raymundum de Peguera, maiordomum nostrum, quibus aliqua vestre Paternitati oretemus referenda commisimus. Quare Paternitatem eandem summò precamur affectu quatenus habentes ipsos, nostro respectu, favorabiliter commendatos, velitis hiis que ipsi vel alter eorum vobis ex parte nostra retulerint dare fidem, eaque per effectum operis adimplere, nam perinde vobis merito assurgemus ad grates. Datum Barchne. xii. die augusti anno a Nat. Domini m.ccc.lxx.

Simili forma fuerunt facte xv. littere sine subscripcionibus et traditae dicto Raymundo de Peguera. ACA, Reg. 1579. fol. 65r.

Els reis, com es comprèn, en paga del servei fet al papa amb l'oferta de les galeres, demanaven al pontífex per mitjà dels ambaixadors algunes concessions i privilegis de caràcter econòmic i polític i també gràcies espirituals, com es pot veure en els capítols que publiquem a continuació.

Pere III, en aquest cas, amb una delicadesa de conducta que contrasta notablement amb el cinisme en la forma de les demandes que presentà pocs anys després en enviar altres galeres a Gregori XI ⁴⁴, fa en els susdits capítols una distinció entre les peticions a fer abans o després de què s'embarqui el pontífex. Abans només han de presentar-li excuses perquè ni ell ni cap dels seus fills no han pogut anar amb l'esquadra, com hauria estat el seu desig, i invitar-lo a que desembarqui en un port del seu regne. A tot estirar, si sembla oportú als ambaixadors, podran també demanar al Sant Pare que doni al rei "l'ofici de capità e de senyaler, segons que l'havia el rei en Jacme".

Totes les altres demandes no les havien de fer els ambaixadors fins que el papa fos deixat en terra, allà on ell volgués. És a dir, que el monarca amb gran noblesa no volia que semblés interessada l'oferta de les galeres.

Entre les demandes, com es pot veure, hi ha la remissió d'alguns tributs pel feu de Sardenya, la concessió de *dècimes* eclesiàstiques per cinc anys, el traspàs a l'Orde de Montesa d'algunes cases dels Ordes de Calatrava i Uclés frontereres amb Castella, el canvi d'algunes possessions amb el jutge d'Arborea i l'Orde de l'Hospital, totes de caràcter econòmic o polític ⁴⁵.

Privilegis de caràcter eclesiàstic o espiritual: eren la creació d'un cardenal natural de la terra, la concessió de mitra i insignies bisbals a l'abat de Poblet, algunes dispenses matrimonials i facultats extraordinàries als capellans de la cort per a absoldre de reservats episcopals i per a celebrar en llocs subjectes a entredit.

No ens entretindrem a parlar d'aquestes demandes, ja que

⁴⁴ Vegeu el meu treball sobre aquestes galeres a *Anal. Sac. Tarrac.* 6 (1930) 154, doc. 16 b.

⁴⁵ Per a tractar d'aquestes qüestions i especialment de la referent al jutge d'Arborea, el rei, ja arribat el papa a Avinyó, hi enviava un altre ambaixador, home de lleis, el notable jurista Francesc Romà. Però la Cúria romana d'Avinyó s'oposà a què fos enviat, li negà el *placet* que diríem ara. Romà que havia marxat amb altres capítols per a les negociacions, en ésser a Perpinyà, rebé ordre d'esperar. ACA, Reg. 1227, fols. 133 i 119.

algunes exigirien un llarg capítol especial, cosa que seria fugir del nostre tema. Només insistirem en la primera, que està íntimament lligada amb el viatge del papa .

El rei, i molt especialment la reina desigen que el Sant Pare, en desembarcar o després, vagi a allotjar-se per un temps en alguna ciutat o castell del seu regne, com diuen en una carta als seus ambaixadors: “e açó pendrien los dits senyor rei e reyna en gràcia special, e specialment la dita senyora reyna qui ha gran affecció que una vegada lo pogués veure personalment e fer-li (al papa) reverència”⁴⁶.

Urbà V sembla que estava disposat a complaure en aquest punt els sobirans catalans. Poc després d'arribat a Avinyó, a primers d'octubre, manifestava desigs de traslladar-se a Perpinyà, potser també perquè a Avinyó hi hauria alguna epidèmia. En efecte, el rei, ja el 18 d'octubre, coneixia aquest desig, puix escriu així a un dels ambaixadors: “Item a açó que deits, que si'ls morts s'estenien a Avinyó et eren passades a Perpenyà, que lo Sant Pare diu que se'n vendria a Perpenyà, digats que açó hauriem nos a gran plaer e a gran honor, per ço com mostraria la bona afecció que entenem que ell nos ha. E de continent que ell hi fos, nos e la reyna e nostres fills iríem llà per fer-li reverència...”⁴⁶. I encara alguns dies més tard, el 26 del mateix mes, tornava a escriure: “A açó que dehits que'l Sant Pare té girada la cara a venir en nostra terra, digats-li, quant loch haja, que d'açó hauriem nos gran plaer e que, axí en jaquir-li aquell loch que ell vulla com en fer tots sos plaers e serveys, som prests e aparellats...”⁴⁷.

Malauradament ben aviat, pel novembre, el papa se senti greument malalt i, després d'una llarga i exemplar preparació cristiana, moria santament el 19 del següent desembre⁴⁸.

JOSEP VIVES, Prev.

⁴⁶ ACA, Reg. 1230, fol. 76. Carta de 18 octubre, de Montblanch.

⁴⁷ ACA, Reg. 1227, fol. 176v.-177.

⁴⁸ CHAILLAN, p. 202-204.

Apèndix

Capítols per a l'ambaixada que el rei Pere III envià a Urbà V amb les deu galeres ofertes al Papa pel seu viatge de retorn a Avinyó.

(hoc est originale)

Ordena lo senyor rey que en aquestes galees que van al pare sant¹ vagen per missagers de part del senyor rey al pare sant¹ lo comte de Quirra² e mossèn Ramon de Peguera, los quals serven la forma següent³. *Vidit secretarius.*

Primerament com sien davant lo pare sant¹, la reverència acostumada feta, li diguen com lo senyor rey e la senyora reyna e lo senyor duch se comanen en gràcia de la sua sanctetat, e que lo senyor rey e la senyora reyna li envien les galees segons que la sua sanctetat lus havia fet saber, e que li plàcia que li vulla fer aquesta honor que puyg en la galea que'l senyor rey li ha feta fer nova. *Vidit secretarius.*

Item li diguen que lo senyor rey havia acordat que per mils mostrar la afecció que ha a la sua sanctetat lo dit senyor rey per acompanyar-lo devia pujar en les dites galees e anar a ell, o en cas que ell no-y pogués anar hi entenia a trametre lo duch, son fill primogènit. E aço lo dit senyor rey no ha pogut fer⁴ per ço com lo rey Enrich de Castella ha estat alcun temps en les fronteres d'Aragó ab ses companyes⁵ et s'apparella per fer guerra al senyor rei. E lo senyor rey se apparella de defendre se'n, per que lo dit senyor rey ne lo senyor duch no poden partir de lur terra per los perills que se'n pogren seguir, ne lo senyor rey no pogra fer pujar lo senyor infant en Martí en les dites galees car fora perill de sa persona per la pocha edat que ha, per que plàcia a la sua sanctetat que'ls haja per escusats car la i. dels dessus nomenats no hi va. E si lo papa los parlava del fet del rey don Enrich, recopten-li les ingratituts e desconexences que'l dit rey ha fetes e fa al senyor rey, de les quals lo dit mossèn R. de Peguera és

¹ *deia, esborrat*: senyor papa.

² *tatxat*: lo vezcomte de Cardona.

³ *tatxat*: e si lo vezcomte de Cardona no y anava sia missager ab lo dit mossèn R. de Peguera lo comte de Quirra.

⁴ *tatxat*: per ço com mossèn Bertran... ab tota sa campanya devia passar per son regne e de fet ho ha fet.

⁵ *tatxat*: E segons los ardots que'l dit senyor rey havia lo dit rey Enrich estava aquí aplegat per assetiar Molina.

ja informat e procuren-se'n traslat de les escriptures que fan per aquest fet. *Vidit secretarius.*

Item que li diguen, abans que lo dit pare sant entre en la mar, que lo senyor rey e la senyora reyna lo supliquen que plagués a la sua sanctetat, com sia deçà, que volgués pendra terra e exir en ço del lur [regne]. E açó pendrien los dits senyor rey e reyna en gràcia special, e specialment la dita senyora reyna, qui ha gran afeció que una vegada lo pogués personalment veure e fer-li reverència. E en cas que'ls dits missatgers veessen que'l senyor papa donàs a açó orella, oferissen-li les coses que mossèn R. de Peguera li oferí l'altra vegada que hi fo, ço és, de liurar-li aquell loch que ell volgués a en aquella manera que a ell plagués. *Vidit secretarius.*

Item en cas que'l pare sant atorgàs que volgués venir en la terra del senyor rey, los dits missatgers, com pus cuytadament fer se pogués per mar e per terra, açó faessen saber al senyor rey, per ço que lo dit senyor pogués fer apparellar lo loch on lo senyor papa pendria ne volria estar. *Vidit secretarius.*

Item ⁶ en la mar o en terra o llâ on serà ben vist als dits missatgers supliquen al pare sant de part del senyor rey que, pus que'l dit senyor s'és assenyalat de fer-li aquest servey davant tots altres reys, que per senyal d'aquest servey don al dit senyor rey l'ofici de capità e de senyaler, segons que'l havia lo rey en Jacme, avi del senyor rey. E, si fer ho poden, que sia perpetual dita donació. E, com als fer no pu[xen], que sia aquell major temps que puxen a tot lo temps de vida del senyor rey ⁶.

Item vol e mana lo senyor rey que los dits missatgers de neguns altres afers del món al dit sanct pare no facen paraula de part del dit senyor, si donchs lo papa no'ls ne demanava, fins que'l hagen posat deçà là on li plàcia. E com l'agen posat deçà, serven la forma seguent. *Vidit secretarius.*

Primerament pus lo papa sia là on li plàcia e no haia mester les dites galees, ab volentat e licència sua, les dites galees se'n tornen; e romanguen ab ell per missatgers per promoure los afers del senyor rey lo dit comte de Quirra e mossèn R. de Peguera e d'ací los serà tramès i. savi. E primerament e abans de totes coses li parlen del fet de Serdenya, e escusen perquè lo senyor rey no ha trameses sos missatgers en Roma mentre hi eren aquells del jutge d'Arborea...

Item li supliquen que tot ço que'l senyor rey li deu per lo trahut de Serdenya de temps passat li vulla lexar...

⁶ Tot aquest paragraf hi fou afegit posteriorment i després tatxat.

Ací sia posat lo capítol de la dispensació de la senyora infanta dona Lionor.

Item supliquen al dit sant pare de part del senyor rey que sia sa mercè que ell li vulla fer i. cardenal de sos naturals. E que li plàcia que aquest sia lo bisbe de València⁷ o lo bisbe de Leyda⁸ o l'archebisbe de Saragoça⁹. E si al sant pare plahia fer la gràcia tan complida que volgués elegir aquell que al senyor rey més placeria, diguen que el senyor rey pendria major plaer que fos lo bisbe de València per lo deure de sanch que ha amb ell. *Vidit secretarius.*

Item supliquen al senyor papa que volgués unir e ajustar la terra que'l orde de Calatrava e d'Uclés han en son regne al orde de Muntesa...

Item supliquen los dits missatgers per la dispensació de la infanta dona Elionor ab lo rey de Portugal e si el senyor papa hi feya difficultat rahonen-li lo fet segons que'l dit mossèn R. de Peguera n'és informat. *Vidit secretarius.*

Item... que vulla atorgar al dit senyor rey les dècimes dellà mar e deçà mar a v. anys, o a més si més poran. E aquest capítol finen abans de totes coses.

Item li supliquen que li plàcia atorgar al senyor duch e al senyor infant en Martí, e en special al dit senyor duch, semblant gràcia que'l senyor rey ha d'oyr lo divinal ofici en temps d'entredit la qual gràcia o privilegi hagué lo senyor rey de papa Innocent¹⁰, e porten-se'n trenslat d'aquell, e sia dat a mossèn Ramon de Peguera, de la gràcia que'l senyor rey ha. *Vidit secretarius.*

Item com lo senyor rey haja privilegi de papa Innocent que los capellans de casa sua puguen absolve de cas bisbal als seus domèstics... li plàcia ampliar lo dit privilegi...

Item li supliquen que vulla atorgar a l'abat de Poblet qui és e qui per temps sia que puga portar mitra e totes altres insígnies bisbals.

Item... que li plàcia d'atorgar al senyor rey licència d'aytantes naus com puxen d'anar en Alexandria. E com per lo senyor rey haver no les puxen, demanen-les per Barcelona e per València.

⁷ Jaume d'Aragó.

⁸ Romeu de Cescomes.

⁹ Llop Fernández de Luna.

¹⁰ A l'Arxiu de la Corona d'Aragó es conserva la butlla concedint aquest privilegi. És del 5 de gener de 1355 (Butlles d'Inocenci VI, n. 17). El que no sabriem explicar és que precisament també es conserva una butlla del papa Urbà V, del 9 de gener de l'any 1369, concedint aquesta mateixa gràcia al duc de Girona, o sia a l'infant D. Joan (butlles d'Urbà V, n. 3).

Item . . . que en cas que la senyora infanta esposa del senyor duch vingue en la terra del senyor rey en temps que no fossen núpries, que, açó no contrastant, se puxa lo matrimoni del senyor duch e d'ella fer en faç de sancta esgleya, axí com si era temps de núpries. E semblant concessió faça per lo matrimoni del senyor infant en Martí. E axí mateix que sia feta menció que, no contrastant l'entredit que és en Perpenyà, los dits matrimonis se puxen fer solemnement en fas de sta. esgleya, axí com se pertany.

Item, com pus sàviament poran, diguen al pare sant que lo senyor rey, veent les grans rebellions que'l jutge d'Arborea li ha fetes e fa e veent que tan tost que li'n ha perdonada una se torna a altra axí que'l senyor rey no li cal estar en als, ha pensat que'l jutge d'Arborea profitosament poria cambiar ab l'orde del Espital e poria pendre la terra que'l dit Espital ha en Itàlia e que'l Espital hagués ço que'l dit jutge ha en Serdenya e lavors lo senyor rey tenia la illa en pau e seria profit de la esgleya, car son feu se'n melloraria, e axí matex del senyor rey qui hauria la dita illa pacíficament, e del dit jutge qui deu pensar que'l senyor rey no li porà tots temps perdonar les errades que ha fets e fa vers ell ans hi haurà un jorn a provehir segons que's pertany a la sua reyal magestat: Rex Petrus.

Dominus rex mandavit mihi, Bn. Michaelis.

Arxiu de la Corona d'Aragó, Reg. 1240, fol. 101-104. Aquest document sense data es troba en aquest registre, en el qual quasi tots els documents són dels anys 1373-1374. No hi ha cap dubte, però, que és del mes d'agost del 1370.